

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotinen suunnitelma (VN/24846/2023)

Tieteentekijöiden lausunto 24.5.2024

Yleiset kysymykset (2 kohtaa)

1. Onko suunnitelmassa ja sen linjauksissa tunnistettu olennaiset asiat?

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Pidämme erittäin hyvänä, että Suomessa on parlamentaarisessa yhteistyössä ja nyt pääministeri Orpon hallituksen toimin päätetty panostaa TKI-toimintaan, ottaen tavoitteeksi nostaa Suomen TKI-intensiteetti 4 %:iin BKT:sta 2030 mennessä.

TKI-intensiteetin nostaminen edellyttää rahoituksen kanavoimista siten, että T&K-henkilöstön ja osaajien määrä, ja heidän kauttaan toiminnan volyyymi eri sektoreilla kasvaa. Valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman osalta olemme kuitenkin huolissamme, että julkinen rahoitus kohdentuu hyvin vahvasti Business Finlandin kautta yritysten toiminnan tukemiseen, vaikkakin yhteistyötä korkeakoulujen ja julkisen sektorin kanssa painottaen. Koska suuri osa T&K osaajistamme tulee suomalaisten korkeakoulujen kautta työmarkkinoillemme, olisi mielestämme kohtuullista, että TKI-panostuksia kohdennettaisiin nyt ehdotettua enemmän ja suuremmin korkeakouluille, jotta ne voisivat vastata nykyistä vahvemmin resurssien kansalliseen osaaajapulaamme. Korkeakoulujen perusrahoitus on viimeisen vuosikymmenen ajan ollut suhteellisesti laskusuuntainen opiskelijamääriin ja toiminnan volyyymiin nähden.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa mainitaan (s. 88), että T&K rahoituksella huolehditaan korkeakoulujen perusrahoituksesta. Korkeakoulujen osuus TKI-panostuksesta rajautuu kuitenkin tohtorikoulutuspilottiin (yliopistot), EU-vastinrahoituksen nostoon (yliopistot ja ammattikorkeakoulut) sekä yliopistosairaaloille. Lisäksi Suomen Akatemian ja Business Finland'in rahoituksen kasvu tulee kohdentumaan osin myös korkeakouluille ja niissä toimiville tutkijoille ja heidän hankkeilleen, mutta tämä tapahtuu kilpaillun ja määräaikaisen tutkimusrahoituksen keinoin, mikä ei ole ongelmaton tutkimustoiminnan pitkäjänteisyyden tai tutkijanurien kannalta. Kokonaisuuden kannalta pidämme erityisesti Business Finlandin rahoituksen kasvua suhteettoman suurena verrattuna muihin rahoituskanaviin ja toimijoihin nähden.

Lisäksi näemme, että TKI-panostusten kohdentuminen nykyisen ehdotuksen mukaan tulee potentiaalisesti ja hyvin todennäköisesti kaventamaan aktiivisia ja korkeatasoisia tutkimusalojamme, keskittyen hyvin vahvasti sellaisiin tieteenaloihin ja tutkimukseen, josta on suuremmin löydettävissä kaupallista innovaatiopotentiaalia. Näin ollen etenkin humanististen ja yhteiskunnallisten tieteiden asema vaikeutuu rahoituksen osalta entisestään, mikä ei tue tavoitetta löytää ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin, tai tukea sosiaalisesti ja inhimillisesti kestävästä kasvusta. Toivomme, että eri rahoituskanavien myönnöissä, erityisesti Business

Finlandin ja Suomen Akatemian kautta kanavoituvassa tutkimusrahoituksessa huomioidaan myös tieteenalojen laaja-alaisuus sekä tieteenalojen väliset yhteydet ja vuorovaikutus.

2. Miten suunnitelma vaikuttaa sektorinne ja/tai organisaationne toimintaan?

Pidämme erittäin hyvänä, että Suomelle asetetaan kunnianhimoinen tavoite nostaa TKI-intensiteettiä ja tunnistetaan, että se edellyttää TKI-henkilöstön ja osajien määrän kasvua. Näin ollen erilaisia tieteentekijöitä tulee tulevaisuudessa toimimaan yhä enemmän eri sektoreilla. Toivomme, että TKI-panostukset tehdään tavalla, joka vahvistaa eri tutkimusorganisaatioiden keskinäistä yhteistyötä ja lisää T&K työtehtäviä monipuolisesti ja laaja-alaisesti eri sektoreilla, ja sitä kautta tulevat vahvistamaan Suomen kilpailukykyä ja kestäväää kasvua. Kun tohtorikoulutukseen on jo päätetty panostaa tohtorikoulutuspilottin muodossa (2024–2027), pidämme hyvänä, että nyt lausuttavana olevassa TKI-rahoituksen monivuotisessa suunnitelmassa huomioidaan erityisesti tohtorin tutkinnon jälkeinen ns. postdoc-uravaihe.

Huomiot suunnitelman linjauksiin (6 kohtaa)

1. Yhteistyö on Suomen T&K-toiminnan vahvuus

Eri tutkimusorganisaatioiden ja sektoreiden välinen yhteistyö on todella tärkeää, mutta tämä osuus ja linjaukset julkisen T&K-rahoituksen käytöstä kohdentuu hyvin vahvasti Business Finlandin kautta yritysten toiminnan tukemiseen.

Koska suuri osa T&K osajistamme tulee suomalaisten korkeakoulujen kautta työmarkkinoillemme, olisi mielestämme kohtuullista, että TKI-panostuksia kohdennettaisiin nyt ehdotettua enemmän ja suuremmin korkeakoulujen perusrahoitukseen, jotta ne voivat vastata nykyistä vahvemmin resurssein kansalliseen osajapulaamme. Korkeakoulujen osuus TKI-panostuksesta rajautuu pääosin tohtorikoulutuspilottiin (yliopistot) sekä EU-vastinrahoituksen nostoon (yliopistot ja ammattikorkeakoulut). Suunnitelman sivulla 12 kuitenkin mainitaan tavoite vahvistaa ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia hakea BF:n rahoitusta, mikä on hyvä ja tervetullut huomio ammattikorkeakoulujen näkökulmasta ja vahvistaa niiden T&K toimintaedellytyksiä.

Lisäksi on todettava, että valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman ulkopuolelta valtionhallinnon säästötoimet kohdentuvat kipeästi julkisten tutkimuslaitosten toimintaan, mikä tulee leikkaamaan ja kaventamaan tutkimuslaitoksissa tehtävää tutkimusta. Tämä tulee myös heikentämään tutkimuslaitosten roolia T&K-toiminnassa sekä yhteistyötä muiden tutkimusorganisaatioiden kanssa, mikä toimii vastoin pyrkimyksiä vahvistaa TKI-intensiteettiä ja sektoreiden välistä yhteistyötä.

2. Yritysten kunnianhimoisen T&K-toiminnan lisääntyminen vauhdittaa talouskasvua

- **Yritysten T&K-investoinnit kasvuun**
- **Uusia yrityksiä T&K-toimintaan**

Osiassa linjataan, että rahoitusta kohdennetaan kyvykkäimmille yrityksille. Tämä saa epäilemään, miten hyvin rahoitus kohdentuu uutta luovaan T&K-toimintaan, vai tuleeko rahoitus kohdentumaan enemmänkin säilyttävään toimintaan. Lisäksi toistamme huolestamme julkisten T&K-panostusten kohdentumisesta liiankin vahvasti yrityksille ja vähemmän muille tutkimusorganisaatioille eli korkeakoululuille ja tutkimuslaitoksille. Tunnistamme, että toiminnan volyymin, työpaikkojen määrän ja kaupallisen kilpailukyvyn kannalta yksityinen sektori on muita toimijoita suurempi. Mutta T&K-toiminnan laadun ja osaajien määrän, sekä eri toimijoiden välisen yhteistyön lisäämisen kannalta panostukset nykyistä ehdotusta merkittävämmiin osuuksiin mm. korkeakouluille olisivat perusteltuja.

3. T&K-osaaminen lisääntyy ja T&K-osaajien määrä kasvaa julkisella ja yksityisellä sektorilla tuottavuuskasvun tueksi

- **Uutta tietoa tuottava T&K-toiminta**
- **Tutkijanurat vahvistuvat julkisella ja yksityisellä sektorilla**

Nyt kun tohtorikoulutukseen on jo päätetty panostaa tohtorikoulutuspilotin muodossa (2024–2027), pidämme erittäin hyvänä, että nyt lausuttavana olevassa TKI-rahoituksen monivuotisessa suunnitelmassa huomioidaan erityisesti tohtorin tutkinnon jälkeinen ns. postdoc-uravaihe. Pidämme päätöstä rahoittaa tutkimuslaitosten postdoc-ohjelmaa hyvänä, mutta samalla katsomme, että postdoc-uravaiheeseen kohdentuva rahoitus tulee näkyä myös muussa tutkimusrahoituksessa, niin Suomen Akatemian kuin Business Finlandin kasvavissa myöntövaltuuksissa. Näin ollen eri rahoitusmuotojen kautta on huolehdittava, että postdoc-uravaiheen T&K-tehtäviä avautuu laaja-alaisesti eri sektoreille, ja että T&K tehtävissä toimivien henkilöiden liikkuvuus eri sektoreiden välillä kasvaa nykyisestä. Lisäksi tutkijanurien vahvistamisen kannalta olisi perusteltua, että T&K-rahoitusta kohdennettaisiin ehdotettua enemmän korkeakouluille.

Valtion T&K-rahoituksen kohdentuminen hyvin merkittävältä osin Business Finlandin kautta jaettavalle rahoitukselle voi merkittävästi kaventaa Suomessa tehtävän tutkimustoiminnan kirjoa. Kannamme huolta siitä, mikä on tulevaisuuden perustutkimuksen taso ja tutkijanurien mahdollisuudet muilla kuin niillä aloilla, joilla on suoraa yhteistyötä yksityisen sektorin ja kaupallisen toiminnan kanssa. Tutkimusrahoituksen kohdentuminen ja kasautuminen tietyille aloille uhkaa näivettää erityisesti humanistisia, yhteiskunnallisia ja luovia aloja.

4. Korkeatasoiset tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurit lisäävät Suomen houkuttelevuutta

- **Strategisia vahvuusaloja tukevat infrastruktuurit**
- **Suurteholaskennan kapasiteetin päivittäminen**

Tutkimusinfrastruktuureihin panostaminen tavalla, joka tukee eri sektoreiden TKI-toimijoiden yhteistyötä (mm. yhteiskäyttö) ja lisää Suomen kansainvälistä houkuttelevuutta on hyvä ja kannatettava asia.

5. Kansainvälinen yhteistyö ja kansainvälisen T&K-rahoituksen hyödyntäminen lisääntyvät

- **EU:n T&K-yhteistyö**
- **Muu kansainvälinen T&K-yhteistyö**

Panostaminen kansainvälisen, erityisesti EU-tason, tutkimusrahoituksen hakemiseen ja saannon lisäämiseen ovat hyviä linjauksia. Toisaalta EU-vastinrahoituksen lisääminen kohdentaa Suomen julkisia T&K-satsauksia jo muutenkin rahoitusta saaville toimijoille. Näin ollen tutkimusrahoitus on vahvasti kasaantuvaa, minkä käänköpuolena voi olla tutkimusalojen kaventuminen ja keskittyminen hyvin rajatuille tieteenaloille ja teemoille. Katsomme, että valtion T&K-rahoituksen kohdentamisessa on myös asianmukaisesti huomioitava tutkimustoimintamme laaja-alaisuus ja eri alojen tutkimuksen laatu ja pitkäjänteisyys.

6. T&K-toiminnan strategiset valinnat rakentavat Suomen tulevaisuuden menestystä

Edelleen strategisten valintojen kohdalla on tarkasteltava, että tutkimustoimintamme monipuolisuus ei suhteettomasti kapene, vaan tieteellisen toiminnan ja korkeimman osaamisen laadusta ja elinvoimasta pidetään huolta laaja-alaisesti. Vaikka suunnitelman sivulla 25 todetaan humanististen, yhteiskunnallisten ja luovien alojen merkitys, niin näiden alojen asemaan ja elinvoimaan kohdistuu riskejä, jos ja kun T&K-panostukset kohdentuvat erityisen vahvasti ja kasautuvasti esim. teknologiaorientoituneille aloille ja hankkeille.

Huomioidut muihin suunnitelman osioihin (2 kohtaa)

1. Mahdolliset huomioidut suunnitelman seurantaan (luku 4)

Suunnitelman seurannan osalta pidämme hyvänä, että seurannassa ja arvioinnissa halutaan hyödyntää tutkittua tietoa ja menetelmiä, kuten esimerkiksi tohtorikoulutuspilottia arvioivan tutkimushankkeen myötä tullaan tekemään. Tämä ehdottomasti lisää seurannan uskottavuutta ja luotettavuutta. Kuten sivulla 27 todetaan, vaikutusarvioinnissa on myös tärkeitä huomioida se, että T&K-toiminnan tieteellisen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden aikajänne voi olla hyvin pitkä, joten täydellisiä vaikutusarviointeja ei voida lyhyellä aikajänteellä tehdä. On kuitenkin tärkeää, että T&K-panostusten vaikutuksia seurataan ja arvioidaan toimien edetessä asiaankuuluvien indikaattorein.

2. Mahdolliset huomiot TKI-toimintaympäristön kehittämiseen (luku 5)

Luvussa esitellään erilaisia TKI-politiikkatoimia ja kehittämistoimia muun muassa sääntelyn näkökulmasta (joko tarvittavan sääntelyn laatiminen tai purkaminen). Luvussa korostuu kuitenkin jälleen teknologiapainotteisuus ja taloudellisen hyödyn tavoittelu. Haluamme korostaa lopuksi, että laadukkaan ja uutta luovan tutkimustoiminnan yksi keskeinen elementti ja tae on turvattu tieteen vapaus etenkin korkeakoulujen kontekstissa. Näin ollen, vaikka politiikkatoimia ja ohjausta tarvitaan, tulee tieteelliselle toiminnalle taata myös riittävä ja aito tieteen vapaus kyseenalaistaa, löytää ja oivaltaa uusia näkökulmia ja teemoja.

Lisätietoja:

Tero Karjalainen, puheenjohtaja (tero.karjalainen@tieteentekijat.fi)

Miia Ijäs-Ildrobo, erityisasiantuntija (miia.ijas@tieteentekijat.fi)